

NÉPIES, NÉPI, NEMZETI.

Most azt szokás mondani, hogy legyen a politika népies, valamint ilyen legyen a művészet és az irodalom minden ágazatában. Ha aztán a jelszó gyakorlati megvalósulásait keressük, a politikában . . . hát Istenem, a politikában megint csak a tőke és a munka, a termelés és a fogyasztás konfliktusait látjuk kiütközni, a művészetben pedig valami tétova bukda-csolást látunk a poraiból élemedő naturalizmus és a bokorugró, pilykés-pántlikás, dalidós, bágyadtszegényes népszínmű között. Amióta az emberek szervezett közösségben élnek, mindig az volt minden problémáik leglényege, hogy a közösen termelt vagy megszerzett, vagy a kegyelmes földanyától ingyen kapott javakat milyen módon lehetne igazságosan elosztani. És mert mindig vannak erősebb, ügyesebb és élelmesebb emberek és hatalmasabb közösségek, ez az igazság nagyon nehezen születik meg. És az úgynevezett szociális lelkiismeret, mely az erősebbet arra ösztönözné, hogy hatalmából a gyengébb javára engedjen, egyelőre még csak kivételes lelkek alkatában jelentkezik szervesen és elemi adottságként. Az osztályharc, melyet a marxizmus öntudatosított, amely azonban minden társadalmat minden időben áthatott, amióta a magántulajdon alapvetően emberi elve működik, az osztályharc váltakozó módszerekkel és programokkal, váltakozó elméletek szerint háborúkon és forradalmakon, civilizációkon és korszakokon át hajszolja az emberiséget, s ha jól belenézünk ebbe a népies mozgalomba, megint csak a szegények és kizártak protestálását találjuk ott a javak igazságtalan elosztása ellen. A háború után a népek gazdasági nacionalizmusa, mely a szabad forgalom útját az autarchiák sorompóival zárta el, a mezőgazdasági termelés, a kenyér kérdéseit toltá előtérbe és az ipari proletáriátus követeléseit túlharsogja a földművelés szegénység panaszsa. Ez a népiesség aligha egyéb, mint az agrárproletáriátus ébredő osztály-öntudatában fogant forradalmi program megfogalmazása az intellektuális fejlettebb kifejező készségével. És az ideák és ideológiák történetéből megtanultuk, hogy új programhoz, amint azt a tudósok és politikusok tételekbe és szakaszokba fejtik, nagy sereg elődsdi szokott csatlakozni. A forradalom mindig szigorúan dogmatikus s a szabadság új tilalmakban, a testvériség és egyenlőség a másítható kiátkozásával jelentkezik. A felülkerekedett elmélet pontosan megfogalmazza önmagát és még pontosabban megállapítja az eretnenségeket. A bolsevista szent könyvek ellenforradalmárként átkozzák ki azt, aki nem hisz a szovjetek csatlakozhatatlanságában, az ötéves terv egyedül üdvözítő voltában, aki másféle táncot táncol, mint ami a proletárnak elő van írva és a művészi forradalmakban sem az a kétségtelen, ami pozitívum, hanem az, ami tilalmas: az impreszionista festőnek tilos a zárt kompozíció, a szabad verselőnek a kötött forma és az új népies muzsikusnak a nem népi eredetű motívum. A tilalmaknak ez a szabatos, népszerű, pontokba foglalt kátéja nagyon kézhezálló aztán annak a mohó dilettantizmusnak, mely azon a címen, hogy ime ő se

műveli azt, ami tilalmas, a könnyen és tehetség nélkül is megvalósítható negativum címén befurakodik a hitközségbe és ott a lehangosabb orthodoxiát, a legtürelmetlenebb pártfanatizmust és az osztozkodásban a legjobb részre jogosult érdemet képviseli. A népiességnek is megvan az eretneksége, a nem népies és ha a magtalan dilettáns harsányan tanusítja, hogy ő sohasem cselekszik tilalmas dolgokat, soha szabályt át nem hág, soha megismert igazságok ellen nem tusakodik akkor ez a szemérmetlenül rikoltó negativum eltereli a figyelmet a pozitívum teljes hiányától és az ágáló tagadás élő cselekedetnek hazudhatja magát. A népiesség cégére alatt könnyen érvényesül a hordószagú politika, a honfibú és a szociális nyomorúság ingyen-élő lógóshada, az örök giccs, mely minden új programban megkeresi a maga konjunkturáját. Nagyon jó ennél fogva egy kicsit közelebből meg nézni ezt az immár egetverdeső népiességet.

Azon kell kezdeni, hogy maga a fogalom is teljességgel tisztázatlan. Népiességnek eddig azt a törekvést nevezték, amely a paraszti élet jelenségeit próbálja egyedül emberinek elfogadtatni és kifejeződésében a paraszti formákat utánozza előre megfontoltan. Ez a parasztikus művészet alprábibb fokán néprajzi sallangokkal cifrázott híg romantika, felsőbb fokán pedig a népi művészetet mázoló primitívség, esetleg szociális és forradalmi lázongásokkal modernizálva. Népies politika ezek szerint az lenne, ami a paraszti ítéletből és műveltségéből következik, tehát a malomalja és a kupak-tanács politikája, esetleg entellektuell megfogalmazásban. Ott van a baj, hogy a nép nem azonos a parasztsággal és a «népiesség» talán, de a «népi-ség» semmiesetre sem azonos a földművelő nép osztályprogramjával. A nép a munkából élő társadalmi rétegek komplexuma, amelyek a tőke és a földbirtok hatalmától jüngenek. Ezeket a vízszintes rétegeket a nemzeti tagozódás függélyes síkjai metszik kisebb egységekké és mert eddig a földműves nép talált legkevesebb internacionális érintkezést, valóban, a nemzetes őshagyományok leginkább a földműves népben öröködték. Az iparos államokban ez se egészen igaz, mert az angol proletáriátus legalább olyan őrzője az angol lélek sajátosságainak, mint a magyar paraszt a magyarénak, de mondjuk, hogy nálunk érvényes ez a megállapítás, amiből aztán az következik, hogy a nemzeti kultúra és a nemzeti politika programja a népi hagyományokban nálunk a földművesnép hagyományaiban találja legbiztosabb kontrollját, irányítását és legtermékenyebb serkentéseit. A nemzeti kultúra és politika tehát nem «népies», hanem «népi», más szóval a nép nálunk elsősorban a földművesnép őskultúráját igyekszik feltárni és konzerválni és ennek megismert lelke szerint igazodik, midőn az egyetemes emberi kultúra eredményeiből selejtez, válogat és azokat módosítja, hogy autonóm kultúregységet, egyéni nemzetet építhessen. A népi gyökerű nemzeti program tehát semmiesetre sem népies, hanem a legmagasabb szinten európai és semmiesetre sem a földművelő nép osztályprogramja, hanem az egész nemzeté s benne foglaltatik minden népi rétegek igazsága, tehát az ipari proletáriátusé is. A népiesség legjobb esetben egy osztályharc öntudatosodása, a népi gyökerű nemzetiesség, a művelt és

emberséges nacionalizmus pedig a szociális probléma egyik megfogalmazása, egyik módszere annak, hogy a javakat igazságosan elosztani lehessen.

Az a bizonyos szociális probléma velejében nagyon egyszerű. Éppen csak azt a kérdést tartalmazza, hogy milyen elvek és módok szerint lehet igazságosan elosztani kétmilliárd ember között az élet jó Isten adta lehetőségeit. A földön megterem minden és az emberi munka javakká alakít mindent, kérdés tehát, hogy kinek mennyi jusson ezekből és milyen úton juthat mindenkire legbiztosabban az ő része. Ez a rész nem lehet kisebb, mint amennyiből elsődleges testi és lelki szükségleteit fedezheti és a földön azért nincs béke, mert ezt az egyszerű kérdést máig se tudták megoldani a forradalmak, talán éppen azért, mert sohasem ezt, hanem valamely osztály felülkerekedését akarták megoldani. De bizonyos, hogy a kérdés lényegében ennyi: két milliárd embert kell eltartani a föld és a munka hozadékából. Midőn pedig a történelem kimélyíti a nemzeti egyéniségeket, a probléma ebben a vonatkozásban így hangzik: minden országnak el kell tartani egy nemzetet, az emberies létminimummal el kell látni a nemzet minden egyedét, parasztot, iparost, kereskedőt, tőkést, munkást, birtokost, cselédet, entellektüelt és kézművest, fiatalot, öreget, középkorút, tízmillió magyart ennek a kis Magyarországnak és annyit, amennyi visszatér, ha a határok egyszer kitágulnak. A népiesség jelszava egy osztály igazságát tartalmazza, de jó politika csak az, mely a nemzet szociális békéjét építi. A népi kultúrában gyökeredző nemzeti program függellen az állami és kormányzati formáktól. Mindenesetre demokratikus, mert benne a nép hangja szólal meg, nemcsak a paraszté, az egész népé, de a demokrácia nem azonos a liberális állami és gazdasági formákkal. Hitler abszolutizmusát a német nép kilencven százaléka akarja és a Cromwell demokráciája is minden volt, csak nem szabadelvű. A nemzeti program a kultúrpolitikában nyilatkozik, mert a nemzet jóléte és szociális békéje attól függ, hogy egyénei mennyire képesek átélni a közösség eszméjét és a kölcsönös segítség köteleességét. A nemzeti kultúra az emberiség, az emberi közösség, a krisztusi moralitás legmagasabbrendű kifejeződése egy nemzet egyéniségében, ezért soha sem lehet egyetlen osztály vagy csoport haszonbérlete. És sohasem lehet csak paraszti, vagy csak proletár, vagy csak entellektüel, mindig általánosan nemzeti és ezen át általánosan emberi. Soha a német lélek népi erői világosabban nem nyilatkoztak, mint Goethe Faustjában és Wagner műveiben s ezeket aztán senki se mondhatja népiesnek. Viszont láncoslobogós, honfibus népiességeket lehetne itt felsorolni, amikhez a nemzeti kultúra épüléséhez semmi közük. A nemzet erkölcsét és teljesítőképességét felfokozni a nagy emberi kultúra legmagasabb szintjére, ez a nemzeti politika, amely erejét merítheti népi hagyományokból, sőt csakis ezekből és az egyetlen nemzeti problémában és csakis így, megoldhatja a néposztályok, köztük a parasztok, a földművelészegénység kérdéseit is. De a népiesség, sem a népszínmű vásári romantikájában, sem a parasztszocializmus osztályharcában nem reform, hanem vagy csizmadiapolitika, vagy forradalom.

Márkus László.